

54/1993

Vi skrev 1920. Situationen på Arbejds-
markedet var den bedst tænkelige. Der var
Højkonjunktur, men for os Arbejdsmand
eller Håndværker var der forment gode
Udsigter. - Pludselig kom det som en
Boltaan. Fremme kraktede. Fabriks-
portene stængedes. Arbejdsløshed var
en Kendsgerning, mange måtte tage
Skilling til. Jeg arbejdede som Medhjælper
på Bøddesnereststedet hos S.A.P.A. i
Hellerup. I April blev vi fyret, mens
Uroen i Regeringen stod på. Stangen
afbedigede hele Blandet og indsattes
nye Ministre. S.A.P.A. blev solgt til
D.D.P.A. og vi var vel en Smule, der blev
arbejdsløse i Løbet af Efteråret.

Med Kone og 2 Børn var der kun
et at gøre. Tage enhver Mulighed i
Betræktning. Jeg søgte da Job hos

Arzo-lit-mine og Handelselskab
Gammelhorn II og blev anpaget. Det
skete sidst i November 1920.

Afrikanerne skulde først ske i Marts,
så der var Tid til at bekendtgøre sig;
men det blev hurtigt besluttet at intet
ville vise sig. Den tredje Søndag
i Marts 1921 stod vi ud fra

Kalkbrændeshavn med det gamle
Skib Fox II, 52 Slaver og en Besætning
på 11. Det må vel kaldes et
Slaveskib. En tremasket Skonnert
med Sjel og Lamp. Laster 380 Ton.

Under Mellemdekke, hvor vi 52 er
^{skrevet} skiblet sammen, er der en Stykgods-
last bestående af alt mellem
Himmel og Jord. Qverst, altså lige
under vore Fødder, var anbragt
1 Ton Skudkrud i 25 kg Fuskager.

Det hele dækket med en Pressering.
ovenpå hvilkun Tømmermanden dog
havde en det Brædder og andet Grej.
Ufor-glemmelig er en Situation, når
han åbnede Lemmen til Underkastet,
sakte sig på Lugtkarmer og frimodig
erklærede: 'Så ^{vi} ~~ikke~~ nota Folkens, at
det er fornuft at ryge.' Samtidig
tog han Cigarer og Taudeskipper frem
og tog sig en Smøg.

På en sådan Tur er Sørjseren et Kapitel
for sig. De fleste bliver søsge, hvilket
berurker et utroligt Griseri. Løge er
der selvfølgelig ikke ombod. Kaptejnen er
Samarituddannet, men hans Medicin er
en Flasker Wistay plus en håndfuld
Afførings-tabletter. Toaletholdene er så
hilpas primitive, som alt andet. Et lille
flus på Fordekket i bagbord Side. Når

det er hårdt Vejr, volder Brædsøerne ofte ind over Huset. To Mand har det job at være Renovationsmand. - Spændene sid på Skottet - en Tus op i Rigningen - Og i Løbet af et fjeblik har Søen brusket i Snoren.

Belysningen består af 2 Petroleumslamper. Når Skiltet taranger, mere ind de for tilfældet anbragte Snore tillader, står der en sort Sky ud af Glasset. Sammen med Tobaksrøg og anden Uddunstning, giver det en ~~let~~ fantastisk Aftandfare. Når der kaldes til Spisning, forsynes hver Mand sig med en ^{tom} Konservsdåse, Spe, Kniv og Gaffel i Brystlommen. - Er det Pøhemad, serveres det i en Spand bragende på Skottet ind til Kullene. I Tidens Løb er de tokommer Planke slidt til halv igennem af Spændens Tus frem og tilbage. Plankerne er selvfølgelig smundet ind med det Resultat at hver Gang Kullene

rettes ved Skitubs Bevægelse, står der
en Sky af Kulstøv ind i vort Augar.

Af alle Nødenaigteds artikler er Vand
det dyreste. Der er Hængslås på Vand -
pumpen. - Vil man vaskes, er der jo
et bankerharvet!! Ellers er Maden god og
rigelig. Om bord får vi da Startopfer,
det får vi ikke i Frigat og selvfølgelig
hæller ikke Mælk. På Opvejsen var
vi bare 15 Sømil fra Island og med
et døgns Underdryning mere, skulde
vi have gjort Landgang efter Vand
på Island. En Rejs på 24 Døgn er
en Oplevelse, som næppe nogen i vor
Tid vil ønske sig. Et Sted mellem
Island og Grønland oplevede vi Nordlys
og de første trollovalde Isfjælde.

På et det Tidspunkt at runde Slap. Farvel
Her hvor senere „Hans Hætoft“ endte

sine dage, var vi heldige. Kun lidt
Tåge og et enkelt Isfjeld. Prolige Vind-
forhold. Men nu kom Turus mest
ubegyggelige Oplevelse. Ca halvvejen mellem
Kap Farnel og Indsejlingen til Dringbuk
mødte vi en tilogre ladende isgennebragelig
Isbramme. Så gik det i 6 Timer ret
vestlig Kuro. Midt om Natten meldte
Udstriggen åbent Vand, og vi kom igen
nem, dog med mange Knubs mod mindre
Isstosser. Nu kunde vi se Fjeldene og
isat Sydgrønlands højeste Kumatfjeldet 9600
Den første Modtagelse skete langt ude
i Davidsstrædet. To Kajakmand kom
først med en Hale af Honedæde og Toller
efter sig. De første blev "Ladser". Først
ind til Skipperen og forsynes med Visker og
Sigaret. Så fortæller de på halv grønlandsk
og halv dansk at besyftingsforholdene var gode.

Med Kajakkørne om Bord og Jollerne på
Plab gik vi så igennem den smalle
Indsejling og næde Rejsens Mål i Friglut.
ca 50 Mennesker, som nu i et halvt år ikke
har haft Forbindelse af nogen Art, som os
i Møde. Roende, som om det gjaldt Livet.
De intrad Skibet og nærmest overfaldt
os. Spurgte og spurgte. Det er klart at
alle os som for første Gang gik i Land i
Grønland fik en Anelse om de menige
uhagelige Arbejdsforhold. Vi havde jo
skrevet under på 1½ år. Fik senere
at vide at ingen, som insisterede på
at komme hjem med sidste Skib, blev
brunget til Vintertjeneste. Årsagen var,
at en Mand, som blev næglet Tilladelse
til at komme med sidste Skib, begik
Selvmord, da han så Fot rundt Kæben,
omgående sprang på Hovedet i Brudet.

alt var 80 Meter. Så faldt det i med
hård Vinter, og han måtte så stå i
Skisten til Foråret. En sådan Oplevelse
i et lille, man kan godt sige - uudsparret
Lampfund, er der ingen som ønsker gentaget.

Det var d. 13 April vi gik i Land.

En mere utiltalende Krøjsplads skal
der lides om. Skiltet kan ikke lægges
til Høj. Der er 4 Meter forskel på Høj og
Lavende. Så det sker med to Anter i
Pøen og to Fortøjninger i Land og altid
Vagt til at ændre Fortøjning.

Først ind på Kontoret. Det er da spændende
at få anvist Huset, hvor man skal bo.

Det blev "Sommerlyst" til højre. Otto Mand
var vi. Fire Jyder, tre Sjællandere og 2
Fynboer. Der er fine overalt og en Kalkbænk
så spjalt op til Huset, at vi først må
ind til Smeden for at få Hestebrodden i

i Trostøtlanterne. "Sommerlyst" har været bragt til Fjerplukning i Værkerstiden og Færdselen til og fra Huset har været på Ski. Her er alle Ski beklædt med Isstøvet hvilket beviser at det man lade sig gøre at forsere endog temmelig stejle Løjter.

Torsdag kom vi i Land. Fredag er Fridag af Hensyn til dem, som har været slemt søvge. Lørdag var det mest Sne'sning.

Natten mellem Lørdag og Søndag blev det et frygtelig Snevejr, så vi kom først på Arbejde med et lille Skib om Tirsdagen, men Snefykning var et kollevalt Arbejde. Til Opvarmning har vi en stor Skermovn - uden Skerm - og med masser af fine amerikanske Skul, har vi altid god Varme. Ved Sidsammer forsøgte vi at undlade at fyre, men det gik ikke.

Den første Dag på Arbejde i Brøddet

var en styg oplevelse. Jeg gik ind midt i
Flokkerne, ca 60, og tog Trappen, som består
af to 1/2k. Tømmer med græsområde Lagter.
Et jernrør fastgjort ind i Klippevæggen
gør det ud for Gelender. Elevatoren er
kun til Sten og Kryolit. Bunden hvor
vi går og arbejder er 80 Meter under Havets
Overflade. På det blev til ca 275 Trin.

Her er det altså sammen Fællesarbejde.
På Skift kommer vi så op på Pladsen
for at stable. To Mand sammen.

Kryolitten sorteres fra affaldet. Det
meste er Granit. Vi får 1352 for hver
Kubikmeter Kryolit, men kun 2 kr. for Stenen.

Tre Mand borer og tre lader og med
Koudt og lange Vandledninger. En Mand
bender så i det øjeblik vi alle er oppe
af Minen. Han bruges ligesom alle de
andre Minører - det er mest Borstholmen

i et Tøo fastgjort i en solid Kæde, der
er løst rundt om hele Skatken.

Der kommer en Masse Vand ud af de
mange Lag Ler, som er gennembrudt ved
Sprængningen. Oppumpningen sker med
Damppumpe. Det er forbudt at understøtte.
Der skal stadig tages lodret "Spræskite",
hvilket koster dyrt. Der er først 30 m
ubrudt Granitfald, så et lag blandt Granit
og Krystolit. Nederst ren Krystolit.

De Mand, som arbejder med Sprængningen,
har hvergang dobbelt Spisepause. De tjener
ca dobbelt så meget som os i Trillebørene.

Men det er ikke et misundelsesværdigt job.

Alle seres ligesom Michelimænd, med
Tovet viklet om Naarm, hvilket er
nødvendigt for at kunne lønne sig op
og ned på Væggen. Det hårdeste job
er faktisk Trappen. Fire Gange ned og

fine Gange og hver Dag. det var dog
frivilligt om vi vilde arbejde om Søndagen

De første Dage i Juni var jeg med et Hold
på ca 20 Mand på arbejde med Sneredning
i en Klippespalte, hvor der store Mængde

Tønde hindrede den lille Elv, der leverede
Vand til de 5 store Dampkedler, i at løbe
Ellers er det et ensformigt arbejde.

Skiftetiden er sat 2 Timer frem så vi
faktisk begynder kl. 5. Så længe Lyset
tillader det er det altså 11 Timer daglig.

Den største Afvikling er de store Skibes
Ankomst. To Gange kom "Laura Maesta"

og 3 Gange en norsk Båd "Vesla" fra
Philadelphia. Maestabåden fik 2500 Ton
og Vesla kom hver Gang med 2000 Ton Kull

og fik samme Ton Kryolit med til Amerika
Danmark og Amerika fik ca halvdelen af
Produktionen hver. At laste en sådan

Stude ved Hjørn af Trillebør var et hårdt job. Fire lange Broer blev lagt ud til Skibets Røling. Ved Lastningens Begyndelse skal det nok passe, at det er højeste Vandstand så det er som at køre op ad et Flusstag.

60 Mand bakkede Maststæderne på 24 Timer.

En Gang imellem kommer der så Føljesøge sejlene. Glider de langs Kysten, må Skibet stå til søs og lade Skolassen passere.

Det kan godt tage et Par Timer.

Mange Gange senere har jeg hørt gå på et Foredrag Ingeniøren holdt for os på Hjemmebanen. Undersøgningsvis har han været utilfreds med sit job. Han fortalte nemlig blandt andet om Krigslørens Værdi. En Last som den vi havde ombord var fire millioner Kroner værd i det Øjeblik den lå på Kajer i København. Det var altså 380 Ton. Fox II gjorde 4 Rejser

hver Sommer. Maestabåden fik 2500 Ton
to Gange. Vesla fik tre Gange 2000 Ton
med til Amerika. En helt utvoolig
„Guldgrube“ må Frigat have været i
mange år for de 24 Aktionærer. Det
var jo et Kommanditelskab. Først mange
år senere fik Slauning gennembrøget
en mindre Afgift til Staten.

Før Grønlanderne fik jo bare nogle
Præster, det var jo et lukket Land.

Vi skrev under på en Slavekontrakt,
der bl. andet forbød at besøge den nærmeste
By Brønde eller i det hele taget at have
andet Samvær med Befolkningen end
de voksne Mand og undertiden nogle
Børn, der kom på Besøg og solgte os
Vildt og Fisk. Tilberedningen måtte vi
selv betale Kisten for. Det blev til
et anseeligt Beløb i Sommerens Løb.

Sommerens eneste virkelige Fornøjelse var en Udflugt til Indlandssiden. Bræen munder ud mellem to voldsige Fjælde, og vi var så heldige at se den Kælle.

Et Stykke Is på hundrede af Ton faldt ned i Vandet. Det var imponerende og skönt. I 3 Både, på Slæb efter Bestyrers Motorbåd, var vi 50 Arbejdere på denne Tur, jeg gerne vilde prøve en Gang til.

Senere var jeg flere Gange på Fiskeetur ikke langt fra Bræen; men det var jo bare Løndagsudflugt og ikke helt ufarligt. Stormene kommer pludseligt og med en Voldsomhed, som vi ikke kender herhjemme. Fiskeeturene var undertiden vellykkede, som da jeg var med Stånarbejderne og vi fik så mange laks og store, at vi gik rundt i Byen og forærede til Kammeraterne, da vi

kom hjem. Sygdom undgås ikke for os alle. Jeg havde en meget ubehagelig Uge med Tveblindhed. En af Sjækket en fygge fra Djursland fik Blindtarmsbetændelse.

Lægen kunde ikke operere ham, og da Marskibet netop lå klar til at sejle til Danmark, bad Lægen Kaptejnens om at tage den syge med hjem.

Det vilde han kun, hvis Lægen garanterede at Patienten ikke døde på Rejsen, hvad Lægen naturligvis ikke kunne. Så måtte Manden dog smertesue og ved i mange Dage kun at leve af tynd Havresø, klaride han sig. Når vi besøgte ham på Sygehuset, med strengt Forbud fra Lægen om ikke at give ham noget Mad, sagde han opgivende! At ved snar er det hvad det værste er, om a skal dø af Blindtarmsbetændelse eller af Sult.

I løbet af en månedssid ^{han} var på Arhjde igen og kom med hjem om Efteråret. Severin Bilde hed ham og var en doven Skakspiller.

En Gang midt på Sommeren kom „Si'kongur“ en Skonnest, der var bygget i Narsarsok, med Proviant til Knud Rasmussens femte Thule-ekspedition. Der var desuden et Filmhold og en Skuespiller med. Vi blev filmet sammen med Peter Fruehen, som var her på Rejse fra Danmark til sit Hjem Thule. Det var også den Sommer Kristian d. 10. var i Grønland.

En svensk Skib, som også havde Proviant med til Polarekspeditionen var stødt på et Isber nær ved Goathåb. „Lannebrog“, som netop var på Vej op til Goathåb, hørte Svenskerens SOS, og begge Kongeskipene måtte lempe Skib, da der skulde ekstra Fart på. Det lykkedes at redde det meste af Lasten.

En Gang ellers to om Ugen kom Grønlanderne fra Arsuks med Vildt eller Fiske. Vi kaldte dem Snogene, for de kom altid lydøst på deres Kamikker, og uden et Ord eller den mindste Støj, satte de sig på en Bænk i Stuen hvor vi var. En ældre Mand, som blev kaldt Peder Hasmand, som ofte og talte kornet dansk (nordjællandsk) Han havde været Depotbestyrer i Tringkat indtil 1918. - Nu var han ligesom alle andre Grønlandere forvist fra Tringkat, og boede altså i Arsuks.

Mange gode År havde han og hosen haft og 17 Børn blev det til (med Hjælp fra Prodderne, som vi blev kaldt). Indtil 1917 da Spiritus blev så dyr, at det daglige Glas Brændevin eller Rom, gik bort, var det Peder og hans Hones Pligt at bise de syge Mænd. Arm i Arm gik de så på Sygehøj. Peder blev så for Anstændighedens Skyld

i Skuen, mens Konen truerede den syge.
At han var fuld, når de gik hjem, er givet.

Husene var oprindelig beregnet til at
huse både danskere og grønlandere. Det
var gode solide Huse. Taget var Brædder
beklædt med Fagrap og Sgræs. Der var
så boet en grønlandsk Familie på
loftet i hvert Hus, og danske Arbejdere
i Skuen. Det har været forsøgt at på
de voksne grønlandere til at arbejde i
Minen, men det bliver opgivet af flere
grunde. Når det var fint Ujr til Jagt og
Fisberi, tog de ^{til} Havn og blev væk ofte
i flere Dage. Desuden fik de T.B. af
det hårde Arbejde. For os var der hele
Tiden en Risiko for Bledforgiftning, det
er Kroyolitstøvet som er giftigt. Den mindste
Rift på Hånd eller Fod, så var det op til Legen.
Madur nei fik var ligesom i Skibet god

og rigelig, omend noget ensformig. Kun
fem forskellige Middagsretter. Der blev
slagt et Lvin hver Uge. Om Løndagen
stod det altid på Lødsuppe og Flestesteg.
Ingen Kartofler og kun Rugbrød, ingen
Franskbrød. To Dage om Ugen var det
Oksesuppe og Flerks. Dejligt var det når
grønlanderne kom med Edderfugle. 12 Ltk.
til 8 Mand. De kostede et Rugbrød.
Vi kunde jo kun kassehande. De havde
jo ikke de samme Præge som os. Indbyrdes
brugte vi nogle 10 Kr Sedler, som Formant
selv havde trykket. Der stod: Denne
Seddel gælder i Tringhuts Område for
en Værdi af 10 Kr. Desuden nogle en
Krone og 50 Gros, som Lmean havde
udskanaret af Blits. Det var selvfølgelig
en Bogholder der førte vort Regnskab,
men jeg så først min Bog med

Resultatet af Sommerens Løb ved Hjem-
komster den 23 November.

Fragt for Førisen bevirker at mange af
de erfarne Minearbejdere har været i Frigthed
i adskillige År. Sålædes var en Mand med
hjem efter 12 Års Ophold. Det var ham
som bryggede Øl. Livsfarlige Episoder var
der mange af. En Dag under lastning af
Laura Mærke fik en Mand Overballange
ved Broens Svaining. Trillebøven gik i
Baljen og vippede ham ud i Sneen, som
var trukket gennem Jern for oven i de
jernstiver, som med ca 3 Meters Afstand
var fastgjort i Plankens Sides. Til alt
held holdt det tynde Reb og han kom
til at ligge vandret med Træskoene på
Planken, ~~liggende~~ med Rebet under Ryggen.
Ved fælles Hjælp fik vi ham med Besvar
halet ind på Broen. Det havde været

Lo-der for ham, om han var faldet fra den store Højde, ned i det iskolde Vand. Sikkerhedsforanstaltninger var der kun i meget begrænset Omfang. De ansvarlige Pladsformanden og Skibets Styrmænd var selvfølgelig ikke til stede, og det Tøv som var ført gennem Fjerne på Jernstænderne, var i Tidens Løb blevet for kort, så de sidste Meter var isobakket med ganske tynde Line. Men sådanne "Bagateller" sås der stort på. Pladsformanden sagde aldrig noget, det var jo i Almindelighed, så det betragtedes ingen Opfordring til øget Tempo.

Styrmændene havde Ansvaret for Lasten nirgaa, så når han ind mellem Romskærerne i Gløstrup på Pladsen kom i Tanke om sit Job, var det med store Armbevægelser og Brøl: Stop, Stop. Det er tvivlsomt om det er Skibet

must over, for just for all 60
 Mand. for was ^{now} ~~the~~ ~~same~~ ~~man~~ ~~of~~
 near ^{now} ^{hard} ^{from} ^{the} ^{same} ^{place}
 Henry, ^{was} ^{from}

New ^{with} ^{the} ^{last} ^{and} ^{the} ^{same} ^{kind} ^{of} ^{oil} ^{and} ^{oil} ^{and} ^{oil}
 was ^{the} ^{same} ^{as} ^{the} ^{last} ^{one} ^{we} ^{did} ^{it} ^{with} ^{oil} ^{and} ^{oil} ^{and} ^{oil}

it ^{was} ^{just} ^{like} ^{at} ^{the} ^{last} ^{Rodriguez}
 things ^{it} ^{was} ^{just} ^{like} ^{at} ^{the} ^{last} ^{Rodriguez} ^{was} ^{just} ^{like} ^{at} ^{the} ^{last} ^{Rodriguez}
 Va ^{was} ^{not} ^{to} ^{go} ^{to} ^{the} ^{same} ^{place} ^{at} ^{the} ^{last} ^{Rodriguez}

(for ^{the} ^{new} ^{relocation} ^{of} ^{the} ^{oil} ^{and} ^{oil} ^{and} ^{oil})
 also ^{was} ^{not} ^{to} ^{go} ^{to} ^{the} ^{same} ^{place} ^{at} ^{the} ^{last} ^{Rodriguez}
 the ^{new} ^{relocation} ^{of} ^{the} ^{oil} ^{and} ^{oil} ^{and} ^{oil} ^{was} ^{not} ^{to} ^{go} ^{to} ^{the} ^{same} ^{place} ^{at} ^{the} ^{last} ^{Rodriguez}

the ^{new} ^{relocation} ^{of} ^{the} ^{oil} ^{and} ^{oil} ^{and} ^{oil} ^{was} ^{not} ^{to} ^{go} ^{to} ^{the} ^{same} ^{place} ^{at} ^{the} ^{last} ^{Rodriguez}

the ^{new} ^{relocation} ^{of} ^{the} ^{oil} ^{and} ^{oil} ^{and} ^{oil} ^{was} ^{not} ^{to} ^{go} ^{to} ^{the} ^{same} ^{place} ^{at} ^{the} ^{last} ^{Rodriguez}

Bismutredning. Men försom var Ågrik.
 Arskräkliga Inlåtelse gik til kunch: Dansk.
 man skal lere farsat i Boudet nær de
 store Bængninger i det gamle Kay Børnit
 foregik. Det var altid sparsomme om
 som Inlæter men kunch de skellige.
 Vi skulle jo ikke gå, at det kaldt på
 uendelig tid. Det var jo nærmest
 Guldkrømpet vi arbejdede med.
 Der var i Virkeligheeden med Guld i
 Skogsten. Skibet havde i første del
 udkøbt rest Metat for en Sum af 2 Million.